

O Veri Pavlović ni jedan redak nije napisan u popularnom izvoru informacija srednje i starije generacije - Prosvetinoj enciklopediji. Osim naziva jedne ulice i jedne mesne zajednice u Novom Sadu, koje nose njeno ime, na internetu ne možete doći do podataka o životu i radu Vere Pavlović. O Veri Pavlović ponešto piše u knjigama iz NOB-a, ali su i u njima podaci taksativni i šturi. Pa ko je Vera Pavlović?

Vera Pavlović je rođena u Bijeljini 26. februara 1921. godine. Naredne godine njena porodica se doseljava u Novi Sad. Vera je posle završene gimnazije, pošto je kao odlična učenica bila oslobođena mature, upisala Filozofski fakultet u Beogradu na studije matematike, fizike i hemije. Bila je to prelomna godina jer joj je u avgustu umro otac, a iz Praga se vratio, njen brat Mika, i taj povratak izbrisao je sve njegove planove da na Karlovom univerzitetu stekne lekarsku diplomu.

Verin studentski život vrlo brzo biva obeležen angažovanjem u studentskim levičarskim organizacijama, za čega je posebno zaslužan njen uzor, dve godine stariji brat Mika Pavlović. Kao član SKOJ-a, Vera Pavlović je organizovala priredbe i širila revolucionarne ideje. Decembra 1939. godine učestvovala je u studentskim demonstracijama u kojima je njena bliska drugarica, Bosa Milićević, ranjena kada je policija pucala u goloruke demonstrante. Sa još nekolicinom drugarica brinula se u bolnici o ranjenoj Bosi koja je ipak podlegla ranama februara 1940. godine. Te godine Vera Pavlović je primljena u KPJ. Juna 1940. godine na fruškogorskom izletištu Testera, kamufliranom kao omladinska sekcija Društva „Fruška gora“, okupilo se preko 80 skojevaca da se najlakšim i najkraćim putem upozna sa ideološko-političkim idejama, a jedan od predavača bila je i Vera Pavlović.

Početak Drugog svetskog rata, vizionarski nastrojani omladinci Beograda, a sa njima i Vera Pavlović, obrazovali su neku vrstu „ratnog komiteta“ i krenuli da se kao dobrovoljci priključuju

vojsci Jugoslavije. Kapitulacija Kraljevine Jugoslavije, 17. aprila prekinula je njihove aktivnosti i Vera se vratila u Novi Sad. U Novom Sadu uključuje se u organizovanje NOP-a i postaje član novoformiranog mesnog komiteta SKOJ-a, da bi u periodu jun-septembar postala sekretar III rejonskog komiteta SKOJ-a u naselju Rotkvarija. U ulozi rukovodioca Vera doživljava svoju punu afirmaciju. Njena mladost, ideje, entuzijizam i energičnost pokreću i osmišljavaju brojne akcije u prvim danima rata. Organizovala je ideološko-političko obrazovanje omladine, prikupljanje sanitetskog materijala, intenzivirala rad narodne pomoći prikupljenjem novca, odeće i obuće, sprovodila je akcije sakrivanja većeg broja ilegalaca i dr. Od juna 1941. godine je neposredno pripadala partijskoj ćeliji tekstilskih radnika. Vera Pavlović je sa desetak svojih partijskih drugarica završila kurs prve pomoći u ordnaciji dr. Dragutina Karla Fišla, da bi tokom avgusta i septembra 1941. godine držala slične tečajeve u svom rejonu.

Pošto je Novi Sad od samog početka okupacije bio označen kao centar ilegalne borbe za čitavu teritoriju Vojvodine, okupacione vlasti su preduzimale surove represije protiv boraca i pripadnika NOP-a, kakve u prošlosti grada nikada nisu zabeležene. Prva hapšenja predratnih komunista i sindikalnih rukovodilaca mađarske fašističke vlasti izvršile su već tokom prvih meseci neposredno posle okupacije.

Vera Pavlović je uhapšena 6. septembra 1941. godine zbog veze sa visokim funkcionerom KPJ Pavlom Papom. Nakon hapšenja od strane agenata žandarmerijskog odseka V/1, koji su imali vojni čin, a službu uvek obavljali u civilu, sve zatvorenike su radi daljeg postupka, dovodili u sedište odseka, koji se do polovine septembra 1941. godine nalazio u Bačkoj Topoli, a zatim je premešten u Novi Sad i smešten u zgradi Prve armijske oblasti bivše jugoslovenske vojske i po tome nazvan „Armija“. Prema nekim indicijama Verino hapšenje je trebalo da izgleda kao da je slučajno i da brzo bude puštena. Međutim, nova hapšenja i neka priznanja njenih saboraca iznuđena „pod batinama“ dala su do znanja islednicima koga imaju u rukama. Prva presuda od strane mađarskog kraljevskog budimpeštanskog suda, koji je sudio po prekom postupku u Novom Sadu, izrečena je 13. oktobra 1941. godine, nad sedam komunista na smrtnu kaznu vešanjem. Među njima bila je i Vera Pavlović. Dan kasnije je načelnik generalštaba, a na osnovu ovlašćenja dobijenih od regenta Mikloša Hortija, pomilovao je Lajoša Larkina i Veru Pavlović i smrtnu kaznu zamenio vremenskom od 15 odnosno 12 godina robije.

U životu ove mlade devojke ređaju se jedan logor za drugim: vojni zatvor Konti u Pešti, potom ženski pavlinski manastir u Mađarskoj blizu slovačke granice, Marija Nostra, pa Komarno, i na kraju Ravenzbrik. Na svim tim putovanjima od zatvora do logora smrti, Veru Pavlović je pratila njena sugrađanka Julija Baji koja o njoj priča:

-Vera je bila visoka crnka grgurave kose pametnih očiju. Bila je iz poznate bosanske porodice i nije navikla na tragično teške uslove života, kao mi, koje smo od malena radile najteže seljačke poslove. Do novembra 1944. godine, bile smo zatvarane po zatvorima ili manastirima preinačenim u logore i uslovi života, iako teški ipak nisu bili nepodnošljivi i nemejljivi onim sa kakvim smo se suočili u Nemačkoj. Vera Pavlović je bila jedna od onih obrazovanih devojaka koja se nesebično trudila da svoje veliko znanje i političko iskustvo podeli sa nama. Mada smo tamnovale pod strogim režimom, nalazile smo načina da održavamo veze između pojedinih ćelija, da se međusobno dogovaramo i hrabrimo, pa čak i da učimo. U tome je do izražaja dolazila Vera, zajedno sa još nekolicinom devojaka, koje su ranije imale prilike da se bolje i temeljnije upoznaju sa dostupnom marksističkom literaturom. Pošto nam je međusobna komunikacija uglavnom bila strogo kontrolisana, Vera nam je svakodnevno doturala ceduljice sa pisanim materijalom koji smo trebale da usvojimo i posle provere, prosledimo dalje. Priredivala nam je prikaz tekstova i knjiga revolucionarne sadržine o kojima smo, kada su retke prilike

dozvoljavale, diskutovale.

-Ono što je Veru izdvajalo od svih drugih devojaka koje su išle ili su završile visoke škole ogledao se u njenom prirodnom odnosu i želji da pomogne onima koji nisu imali sreće kao ona da odrastaju u imućnim porodicama. Njena dobrota i strpljivost je nešto čega se prvo setim pri spomena njenog imena.

-Vera je i u tako teškim uslovima volela da joj kosa bude uredna. Volela je da češlja svoju dugu grguravu kosu, a održavanje higijene smatrala je jednim od važnih uslova za naš opstanak u zatvoru.

-Ali, desio se Ravensbrik i onda su se stvari promenile. Ravensbrik je bio sabirni logor iz kojeg su upućivane žene u radne logore širom Nemačke ili u gasne komore, ako su bile slabe za rad. Kada smo došle u Ravensbrik dobile smo tanke bluzice i letnje suknje bez donjeg veša i drvene nanule bez čarapa. Na rukavu bluze bio nam je zašiven broj. Svakog dana u zoru, izlazile smo na „Apel“- prozivku i odazivale smo se na broj. Vera je bila broj 90 541. Vera nije mogla da se nosi sa neuslovima koji su vladali u crnom šatoru punom vode u kojem smo provele osam stravičnih dana na temperaturi koje su te 1944/45.godine bile i do -35°C, bez mogućnosti da se ogrejemo, sednemo, a kamoli legnemo, jedući samo bezukusnu repu. Njeno telo nije izdržalo tu okrutnu torturu u kojoj su žene predstavljale tek deo nekog eksperimenta iskonstruisanog u glavama ljudi kojima su emocije bile nepoznanica. Ni baraka u koju smo premeštene posle osam dana nije uspeła da ublaži njeno nepovratno narušeno zdravlje.

- Ja sam u januaru 1945. godine prbačena u radni logor Špandau. Vera je nažalost ostala u Ravensbriku. U Ravensbriku su zadržane starije, bolesne – i one sa naočarima. Vera je nosila naočare velike dioptrije. Smatrajući ih nesposobnim, esesovci su se trudili da slabe i nejake što pre izbrišu sa spiska tako što su ih batinama terali na rad u logoru. Da nevolja bude veća, Vera se jednom okliznula na ledu, pala je i razbila naočare. Postala je gotovo bespomoćna i završila u bolnici. U Ravensbriku su krajem aprila 1945. godine evakuisali i bolnicu, u kojoj se u to vreme radile i dve medicinske sestre iz Beograda: Nada Čavić i Bekica, koje su pomogle da se neke zatvorenice spasu. Ali, Vera je bila toliko slaba da uopšte nije mogla da se drži na nogama, pa je nju stigla sudbina iznemoglih: jednostavno su ih bacili na kamione i odvezli u krematorijum. Verin život se završio u 24. godini, samo mesec dana pre no što je nas nekolicina napustila logore iskoristivši haos u redovima nemačke vojske.

-U Ravensbriku je pre nekoliko godina otvorena Spomen soba, sećanje na sve one žene koje nisu imale snage da prežive golgotu. U toj sobi uz nekoliko imena naših drugarica, stoji slika sa Verinim likom kao ikona, i moja pesma koju sam posvetila devojci koja nažalost nije imala sreće da postane žena i majka, završava svoje sećanje Julija Baji.

Vera Pavlović je imala rođenog brata Miku i sestru Olgu. Verin brat, dr. Milorad Mika Pavlović, revolucionar, komunist, a posle rata, po završetku Medicinskog fakulteta u Beogradu (1948), bio je lekar i Pokrajinski sekretar za narodno zdravlje i socijalnu politiku u dva mandata. Mika Pavlović je najzaslužniji za izgradnju Dečijeg sela u Sremskoj Kamenici. Ne samo da je bio idejni tvorac projekta naselja za smeštaj dece bez roditelja, već je lično angažovao i arhitekte za izradu projekta, službe za raščišćavanje terena, preduzeće za izgradnju puteva, angažovao jedinice JNA za fizičke radove i slično. Za Miku Pavlovića izgranja Dečijeg sela bio je humana misija i životno delo koje, nažalost, nije doživeo da vidi završeno, jer je umro 1972. godine, tri godine pre zvaničnog otvaranja. U znak zahvalnosti Dečije selo nosi ime dr. Milorada Mike Pavlovića.

Slučajno ili ne, u okviru proslave Dana Republike, 25. novembra sledeće, 1976. godine otkriveno je spomen - obeležje Veri Pavlović. Od tada, Kolodvorska ulica koja ima samo dve

čtvorospratne zgradice sa po dva ulaza i nalazila se starom novosadskom kvartu Grbavica, menja ime u Ulicu Vere Pavlović. Na jednoj od tih zgrada bila je postavljena spomen ploče sa datumom rođenja i smrti Vere Pavlović. Tridesetak godina od njenog postavljanja, članovi mesne zajednice obeležavali su svoj dan, 23. oktobar uz pomoć dece iz obližnje Osnovne škole „Sonja Marinković“, koja su davala prigodan program i na taj način sećala se mlade devojke koja je stradala za ideale i bolje sutra. Ta lepa tradicija prekinuta je devedesetih godina. Od 2005. godine MZ „Vera Pavlović“ dobila je nove prostorije u Gogoljevoj ulici br.1. Selidbom mesne zajednice preselila se i spomen ploča. Pre dve godine (2008) zaposleni u MZ „Vera Pavlović“ pokušali su da obnove tradiciju sećanja na Veru. Ali, društvene neprilike i nemanje sredstava za osnovne potrebe naterali su zaposlene da narednih godina ovaj dan obeležavaju na najintimniji način, bez dece, cveća i programa. Ipak, Milivoj Nikolić, prdsednik MZ planira da sa svojim saradnicima objavi publikaciju o životu i radu Vere Pavlović i da joj se makar na taj, skroman način oduže i otrgnu je od zaborava.